

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ І ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історичне джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни
(назва навчальної дисципліни)

освітній ступінь бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань 03 Гуманітарні науки
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 032 Історія та археологія
(код і назва спеціальності)

освітня програма / Історія та археологія: історія. Європейські студії
(код і назва спеціальності)

тип дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

В.В. Дроздов
(підпис, ініціали, прізвище)

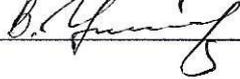
РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою української і всесвітньої історії та культури

протокол № 1 від

30.08.2017 р.

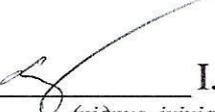
Завідувач кафедри

В.Г. Церковна
(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Голова науково-методичної ради факультету

української філології та соціальних наук

І.Б. Циганок
(підпис, ініціали, прізвище)

Розробник програми: викл. кафедри української і всесвітньої історії

Михайлов О.І.

Рецензент програми: доц. кафедри української і всесвітньої історії

Гончарова Н.О.

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 4	<i>Лекції:</i>	
	24	
Модулів: 1	<i>Практичні заняття:</i>	
Загальна кількість годин: 120		
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 1	<i>Лабораторні заняття:</i>	
Семестр: 1	<i>Семінарські заняття:</i>	
	24	
Тижневе навантаження (год.):	<i>Консультації:</i>	
- аудиторне: 3		
- самостійна робота: 4	<i>Індивідуальні заняття:</i>	
Форма підсумкового контролю: залік		
Мова навчання: українська	<i>Самостійна робота:</i>	
	72	

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни – визначається характером матеріалу джерела, котре містить письмову інформацію (папір, пергамент, береста, камінь, метал), типом джерела (письмове джерело, монета, герб), видом джерела (акт, літопис, мемуари).

Метою вивчення дисципліни є: дослідження студентами теоретико-методологічних засад історичного джерелознавства та основних груп історичних джерел; формувати професійні якості фахівця-історика, котрий володіє сучасними методами джерелознавчого аналізу.

Передумови для вивчення дисципліни: «Вступ до історії з основами наукових досліджень».

Міждисциплінарні зв'язки. «Історичне джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» перебуває у тісному взаємозв'язку із такими дисциплінами як: «Вступ до історії з основами наукових досліджень», «Історичне краєзнавство, музеєзнавство та архівознавство», «Археологія», «Культурна антропологія та етнографія».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми . «Історія та археологія: історія. Європейські студії»

Інформація про компетентності та відповідні їм програмні результати навчання за дисципліною

Шифр компетентності	Компетентності	Шифр програмних результатів	Програмні результати навчання
	Загальні компетентності (ЗК)		

ЗК 1.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.	ПРН 9.	З'ясувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них.
ЗК 2.	Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби й вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації.	ПРН 19.	Порівнювати здобутки наукових шкіл при вирішенні актуальних проблем історії та археології.
ЗК 3.	Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань та стратегій/способів мислення.	ПРН 1.	Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, категоріальний апарат з історії та археології.
ЗК 4.	Здатність раціонально організувати власну діяльність та ефективно використовувати час.	ПРН 2.	Запам'ятовувати та відтворювати найважливіші факти, події та процеси історичного минулого українського народу і людства загалом.
ЗК 5.	Здатність бути критичним і самокритичним.	ПРН 3.	Знати та відтворювати наукову хронологію, періодизацію і характеристики основних етапів вітчизняної та всесвітньої історії.
ЗК 6.	Здатність відрізнити суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних і аргументованих, вміти надавати перевагу останнім.		
ЗК 7.	Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях, використовувати ввічливі форми звернення до опонента, концентруватися на значущих складових судження, не переходячи	ПРН 17.	Пояснювати значення культурного спадку для розвитку людства в цілому та окремих спільнот.

	на особистості.		
ЗК 8.	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, навички публічного мовлення, здатність ясно та виразно висловлюватися в процесі комунікації.		
ЗК 10.	Навички написання аналітичних і публіцистичних гуманітарних текстів, реферування, створення систематизованих оглядів спеціальної літератури. Дотримання стандартів академічного оформлення тексту.	ПРН 10.	Знаходити необхідний фактичний матеріал для конкретного історичного дослідження.
ЗК 12.	Увага і толерантність до іншої (й інакшої) думки, здатність аналізувати її зміст та структуру в процесі спілкування та адекватно на неї реагувати.	ПРН 14.	Досліджувати життя та діяльність конкретних людей у контексті їхньої історичної доби.
ЗК 13.	Здатність працювати в колективі та самостійно, виявляти ініціативу, уникати некритичного слідування авторитетам.		
ЗК 14.	Здатність життєво й фахово реалізовувати себе на основі ціннісно-світоглядних надбань людства (зокрема сприйняття людини не як засобу, а як цілі й цінності), що нерозривно поєднана з навичками критичного мислення, опануванням і обстоюванням громадянських чеснот і прав, соціальною відповідальністю, а		

	також патріотичним піклуванням про продуктивний розвиток держави і суспільства.		
Фахові компетентності (ФК)			
ФК 4.	Розуміння соціальних функцій історика, можливостей використання історії та зловживання історією.	ПРН 16.	Інтегрувати досягнення інших гуманітарних наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.
ФК 5.	Здатність опрацювання наукових та інформаційних джерел й використання інформаційно-пошукових інструментів, таких як: бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи та посилання на електронні ресурси.	ПРН 15.	Розглядати проблему дослідження з використанням відповідних джерел і бібліографії, аналізуючи та надаючи критичну і розповідну форму отриманим знанням.
ФК 6.	Здатність виявляти і опрацьовувати належним чином джерела інформації (бібліографії, документи, етнографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.) для реалізації науково-дослідних проектів.	ПРН 14	Критично осмислювати інформацію з різноманітних джерел (археологічні артефакти, архівні документи, усні свідчення, музейні експонати, періодика, наукові праці тощо).
ФК 7.	Здатність використовувати різноманітні методи виявлення та опрацювання історичних і археологічних джерел, зокрема, інструментарій спеціальних історичних дисциплін, новітні комп'ютерні технології для пошуку та обробки історичних або пов'язаних із ними даних.	ПРН 11.	Обґрунтовувати вибір методик опрацювання речових джерел і текстів.

ФК 8.	Фахові знання та професійні навички роботи з виявлення, опрацювання та охорони матеріальної і нематеріальної культурної спадщини.	ПРН 12.	Організувати практичне вирішення проблем історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.
ФК 9.	Усвідомлення особливостей розвитку людства у дописемний період його історії та володіння базовими принципами і навичками дослідження даного періоду на емпіричному й теоретичному рівнях.		
ФК 13.	Здатність здійснювати відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів.	ПРН 22.	Використовувати знання спеціальних історичних дисциплін, археології, культурної антропології та етнології для ґрунтового вивчення розвитку цивілізації від її зародження до сучасного стану.
ФК 14.	Знання правил археографічної, архівної та музейної роботи, принципів експонування артефактів і підготовки тематико-експозиційного плану.		

Матриця відповідності компетентностей результатам навчання за дисципліною

Шифр компетентності	Результати навчання			
	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність та відповідальність
ЗК 1.		ПРН 9.		
ЗК 2.		ПРН 19.		
ЗК 3.	ПРН 1.			
ЗК 4.	ПРН 2.			
ЗК 5.	ПРН 3.			
ЗК 6.				
ЗК 7.		ПРН 17.		
ЗК 8.				

ЗК 10.		ПРН 10.		
ЗК 12.		ПРН 14.		
ЗК 13.				
ЗК 14.				
ФК 4.		ПРН 16.		
ФК 5.		ПРН 15.		
ФК 6.	ПРН1 4			
ФК 7.		ПРН 11.		
ФК 8.		ПРН 12.		
ФК 9.				
ФК 13.		ПРН 22.		
ФК 14.				

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви модулів / тем	Кількість годин (денна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Тема 1. Основні етапи розвитку джерелознавчих знань.	6	2	4				6
2.	Тема 2. Основи теорії історичного джерела.	2	2					6
3.	Тема 3. Предмет, структура і завдання джерелознавства.	4	2	2				6
4.	Тема 4. Основні поняття методології джерелознавства.	4	2	2				6
5.	Тема 5. Основні методики історичного джерелознавства.	4	2	2				8
6.	Тема 6. Класифікація історичних джерел.	4	2	2				6
7.	Тема 7. Сфрагістика. Геральдика. Герменевтика.	4	2	2				6
8.	Тема 8. Фалеристика. Генеалогія.	2	2					6
9.	Тема 9. Нумізматика. Боністика.	4	2	2				6
10.	Тема 10. Хронологія. Метрологія.	4	2	2				8

11.	Тема 11. Документознавство. Книгознавство. Бібліографознавство. Бібліотекознавство.	4	2	2				6
12.	Тема 12. Ономастика історична. Картографія історична.	6	2	4				6
Разом:		48	24	24				72

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Основні етапи розвитку джерелознавчих знань.

Зародження джерелознавчих знань в період античності та середньовіччя. Праці античних авторів – Геродота, Фукидіда, Тацита, Лівія, Страбона, Полібія та ін. «Батько джерелознавства».

Тема 2. Основи теорії історичного джерела.

Визначення історичного джерела. Теорія історичного джерелознавства як центральна проблема загального джерелознавства. Позитивістський, марксистський, неокантіанський і постмодерністський напрями у трактуванні поняття історичного джерела.

Тема 3. Предмет, структура і завдання джерелознавства.

Визначення предмета джерелознавства. Джерелознавство як спеціальна галузь наукових історичних знань, наука про історичні джерела, теорію і практику їх використання в історичних дослідженнях. Завдання історичного джерелознавства. Теоретичні завдання джерелознавства. Розробка загальної теорії джерелознавства.

Тема 4. Основні поняття методології джерелознавства.

Поняття методики історичного джерелознавства. Принципи наукового дослідження джерел. Методологія джерелознавства як синтез загальної методології, методології історичної науки, загальних принципів та методів дослідження джерел.

Тема 5. Основи методики історичного джерелознавства.

Поняття методики історичного джерелознавства як сукупності методів і прийомів роботи з історичними джерелами. Співвідношення методики та методології джерелознавства. Зміст і структура методів історичного джерелознавства. Загальнонаукові методи: аналітичний, синтетичний, логічний, ретроспективний, математичний, ілюстративний. Історичні методи: історико-порівняльний, хронологічний, синхроністичний, діахронний, типологічний та ін.

Тема 6. Класифікація історичних джерел.

Наукова класифікація джерел як теоретико-методологічна процедура і метод опанування джерельним матеріалом. Завдання класифікації, вироблення її принципів. Поняття класифікаційної ознаки. Виявлення ознак, які характеризують типові зовнішні або внутрішні особливості різних джерел. Поняття класифікаційної схеми

.Тема 7. Сфрагістика. Палеографія. Герменевтика.

Предмет вивчення сфрагістики й значення для історичної науки. Поняття печатки та булли. Класифікація печаток та методика їх вивчення. Прийоми

дослідження в сфрагістиці. Етапи виникнення та становлення сфрагістики як науки та навчальної дисципліни. Печатки Давньоруської держави. Князівські, церковні та ін. державні печатки Росії XIV-XVII ст. Печатки українського козацтва (XVII-XVIII ст.). Печатки Російської імперії (XIX-XX ст.). Українські печатки XX ст. Історія розвитку гліптики. Герменевтика як дисципліна, що розробляє спеціальні методи дослідження джерел. Завдання, основні поняття герменевтики. Історія розвитку герменевтики. Ф. Шлеєрмахер (1768-1834). Роль герменевтики в історичному дослідженні. Біблія та її тлумачення в герменевтиці.

Тема 8. Фалеристика. Генеалогія.

Фалеристика: об'єкт та методи дослідження. Значення фалеристики та зв'язок з іншими науками. Класифікація нагород. Розвиток фалеристики в зарубіжних країнах. Нагородна система СРСР. Розвиток фалеристики в Україні. Предмет та завдання генеалогії. Джерела генеалогії. Методика генеалогічного дослідження. Генеалогічні таблиці. Історіографія генеалогічної науки в Росії та Україні. «Малоросійський гербовник» В. Модзелевського. Значення генеалогії для розвитку історичної науки. Генеалогія королівських династій Західної Європи (Гогенштауфени, Стюарти, Тюдори, Бонапарти), Візантії (Палеологи), Балкан (Карагеоргієвичі), Росії (Романови). Системи соціального етикету (звання, чини, титули).

Тема 9. Нумізматика. Боністика.

Об'єкт вивчення нумізматики. Головні соціальні функції нумізматики та її завдання. Процес нумізматичного дослідження. Розвиток нумізматики як науки. Зв'язок нумізматики з іншими науками. Монети Київської Русі, руські та українські монети XIV-XVII ст. Грошовий обіг в Україні XIV-XVII ст. Російські монети XVIII ст. Реформи Петра I. Російські та українські монети XIX-XX ст. Боністика як наука.

Тема 10. Хронологія історична. Метрологія.

Предмет, завдання і значення хронології. Структура науки. Одиниці рахунку часу. Розвиток історичної хронології як науки. Календарі. Юліанський і григоріанський календарі. Ери та їх види. Давньослов'янський календар. Російська система рахунку часу. Індікти. Кола сонця. Вруцелето. Церковні календарі. Визначення дат за астрономічними явищами. Мусульманський місячний календар. Особливості хронології українських документальних джерел. Історична метрологія як спеціальна історична дисципліна. Предмет метрології та її завдання. Джерела метрології. Етапи розвитку науки, її значення для історії. Метрологія Київської Русі (X – початок XII ст.). Російська метрологія (XII-XV ст.). Російська метрологія (XVI-XVII ст.). Метрологія XVIII-XX ст. Створення метричної (десятичної) системи.

Тема 11. Документознавство. Книгознавство. Бібліографознавство. Бібліотекознавство.

Становлення і розвиток документознавства як науки. Основні розділи бібліотекознавства. Історія публічних бібліотек в світі та Україні. Бібліотека Ярослава Мудрого. Бібліотека ім. В. Вернадського в Києві. Бібліотека ім. М. Горького в Одесі. Типологія бібліотек.

Тема 12. Ономастика історична. Картографія історична.

Предмет і завдання історичної ономастики. Основні поняття та категорії ономастики. Значення ономастики для історичної науки. Історична антропоніміка. Основні етапи розвитку східнослов'янських антропонімічних систем. Антропоніміка в Україні. Історія виникнення прізвищ. Українські прізвища. Історична топоніміка. Методи дослідження топоніміки. Антична географічна спадщина.. історія середньовічної карти. Монастирські мапи (т-образні і зональні). Портолани. Картографія XIV-XV ст. Розвиток карт в XVI-XVII ст. Перші атласи

5.2. Тематика семінарських занять.

Тема 1. Основні етапи розвитку джерелознавчих знань.

Тема 2. Предмет, структура і завдання джерелознавства.

Тема 3. Основні поняття методології джерелознавства.

Тема 4. Основні методики історичного джерелознавства.

Тема 5. Класифікація історичних джерел.

Тема 6. Сфрагістика. Геральдика. Герменевтика.

Тема 7. Нумізматики. Боністика.

Тема 8. Хронологія. Метрологія.

Тема 9. Документознавство. Книгознавство. Бібліографознавство.

Бібліотекознавство.

Тема 10. Ономастика історична. Картографія історична.

5.3. Організація самостійної роботи студентів.

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	Форми звітності
	Підготовка до аудиторних занять та усіх видів контролю: - опрацювання лекційного матеріалу; - підготовка до семінарських занять;	31 7 24	Опорний конспект лекцій, конспект семінарських занять
	Опрацювання тем винесених на самостійну підготовку, в т. ч. конспектування за заданим планом: для гуманітарних наук	6	Опорний конспект тем
	Виконання індивідуальних завдань: - підготовка індивідуального науково-дослідного завдання (тези доповідей, наукова стаття); - написання есе - складання термінологічного словника; - написання реферату;	44 20 4 10 10	Індивідуальне науково-дослідне завдання (тези доповідей, наукова стаття). Есе Термінологічний словник Реферат
	Робота з Інтернет-ресурсами	2	Презентація до реферату або доповіді
	Разом	72	

Орієнтовний перелік тем для доповідей:

1. Методи дослідження спеціальних історичних дисциплін.
2. Практичне використання спеціальних історичних дисциплін в історичних дослідженнях.
3. Сучасний стан розвитку спеціальних історичних дисциплін в Україні.
4. Завдання та історичний розвиток критики джерел.
5. Особливості критики окремих груп джерел.
6. Прийоми дослідження в сфрагістиці.

7. Українська сфрагістика: розвиток науки на сучасному етапі.
8. Західноєвропейські печатки періоду середньовіччя та нового часу.
9. Історіографія української та російської фалеристики.
10. Орден Богдана Хмельницького.
11. Орден княгині Ольги.
12. Орден князя Ярослава Мудрого.
13. Історія української гривні.
14. Українська нумізматика на сучасному етапі. Нумізматычні товариства.
15. Колекціонування монет в Росії і в Україні.
16. Західноєвропейські монети та арабська нумізматика.
17. Історія виготовлення фальшивих монет.
18. Формула акта. Засоби засвідчення акта.
19. Класифікаційні схеми актового матеріалу.
20. Мініатюра, гравюра, портрет.
21. Біблійна папірологія.
22. Єгиптологія як наука, що вивчає тексти стародавніх папірусів.
23. Внесок А.В. Арциховського у розвиток берестології.
24. Методи відтворення епіграфічних написів.
25. Українська мемуаристика.
26. Внесок А.Г. Тартаковського в розвиток мемуаристики.
27. Військові мемуари.
28. Українське геральдичне товариство.
29. Прапори епохи хрестових походів.
30. Міські та обласні російські герби.
31. Розвиток геральдики в Росії. Державний герб Російської імперії.
32. Міські, корпоративні та церковні герби.
33. Російські дворянські герби.
34. Вивчення військових, військово-морських прапорів та знамен як розділ вексиліографії.
35. «Малороссийский родословник» В. Модзелевського.

Тематика рефератів

1. Твори грецьких авторів як джерело з історії Північного Причорномор'я та лісостепу сучасної України в античну добу.
2. Праці римських авторів I-II ст. н.е. як джерела з історії ранніх слов'ян на території сучасної України.
3. Візантійські та готські письмові джерела про слов'ян.
4. Давньоруське літописання: витоки та особливості.
5. «Повість временних літ» – найдавніша літописна пам'ятка Київської Русі.
6. Регіональна літописна традиція на Русі (XII-XIII ст.)
7. Галицько-Волинська літописна традиція: витоки та особливості.
8. Литовсько-руське літописання (XIV-XVI ст.).
9. Документи люстрацій у Речі Посполитій як джерела з історії України XVI-XVII ст.

Ключові слова для термінологічного словника

Автентичний текст, автограф, автоматизована інформаційно-пошукова система, автохтонний, агіографічні твори, акт, актові джерела, актуалізована

інформація джерел, аналітична критика, аннали, анонімні джерела, анотація, апокрифи, апсида, археографія, архіви, архівознавство, атрибуція джерела, боністика, булла, вербальні джерела, вірогідність джерела, вітраж, генеалогія, генезис, генетичний метод, геральдика, герб, герменевтика, гносеологія, гравюра, грамота, графіка, графіті. датування джерела, джерела особового походження. джерело історичне, джерелознавство історичне, джерельна база історичної науки. джерельна інформація, дипломатика, документальні джерела. достовірність джерела, евристика джерелознавча, електронний документ, емблема, епіграфіка, епістолярні джерела, епітафія, естамп, зброєзнавство, зображальні джерела, іконографія, іконопис, ікона, інвентарні описи, інкунабули, інтерполяція, інтерпретація, історичні залишки (рештки), історичні традиції (перекази), історіографічні джерела, історіографія, картографічні джерела, кінофотовідеодокументальні (аудіовізуальні) джерела, класифікаційна схема (модель), класифікація джерел, кластерний аналіз, клейноди, кліше, кодикологія, компіляція, компоти, конвенціональні джерела, контамінація, криптонім, критерій, латентна джерельна інформація, лінгвістичні джерела, літописи. логічна критика, люстрації, манускрипт, маргіналії, масові джерела, машиночитаний документ, методика джерелознавства, методологія джерелознавства, метрологія, мемуари, мініатюра, мозаїка, монументальне мистецтво. нумізматика, об'єкт, ономастика, офорт, оповідні джерела, оригінал документа, орнамент, палеографія, пергамент, періодична прес, петрогліфи, печатки, писемні джерела, поведінкові джерела, повнота джерела, позаджерельна інформація, потенційна інформація джерел, предмет, ревізії. Регламент, реєстр, рельєф, репрезентативність, рескрипт, ретроспекція, речові джерела, синопсис, синтетична критика. справочинні (діловодні) джерела, статистичні джерела, суб'єкт, сфрагістика, текстологія, теорія джерелознавства, типи історичних джерел, типологія, усні джерела, фактична критика, фалеристика, фальсифікація, феномен, філігрань, фонічні джерела, фреска, хартія, хроніки, хронографи, хронологія історична.

Тематика для написання есе

1. Як Ви вважаєте, який вид джерел має становити найбільшу цінність для історика?
2. Яку інформацію про минуле може надати моє генеалогічне дерево?

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

6.1 Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять (включає, в тому числі, перевірку якості підготовки завдань, які винесені на самостійне вивчення та виконання) і має на меті перевірку рівня підготовленості студента. Формами проведення поточного контролю з дисципліни є:

- 1) усні опитування на семінарських заняттях;
- 2) участь в обговоренні питань на семінарах;
- 2) якість пошуку необхідної літератури тощо.

6.2. Форми і методи проміжного (модульного) контролю

Модульний контроль (МК) – процедура визначення рівня засвоєння студентом навчального матеріалу відповідної дисципліни.

Модульний контроль з дисципліни «Історичне джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» складається з двох питань. Перше питання – визначення термінів, друге питання – теоретичне.

6.3. Форми і методи підсумкового контролю

Підсумковий контроль з дисципліни «Історичне джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» проводиться у формі заліку.

Оцінка за семестр з дисципліни, з якої передбачений залік, виставляється за результатами поточного контролю та проміжного.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Варіант 1:

1. Дати визначення поняттям: «ономастика»; «історична картографія»; «реверс»; «герб»
2. Класифікація писемних джерел. Охарактеризувати предмет і завдання метрології та нумізматики.

Варіант 2:

1. Дати визначення поняттям: «мемуари»; «аверс»; «фалеристика»; «ономастика»;
2. Класифікація речових джерел. Охарактеризувати предмет і завдання сфрагістики та геральдики для історичної науки.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
1-50	не зараховано

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом 0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або

	оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Термінологічний словник	5
Реферат	5
Есе	5
Презентація	5
Індивідуальне науково-дослідне завдання	5

Оцінювання *реферату* здійснюється за такими критеріями: оригінальність думки та унікальність тексту, аргументація думок, граматична та стилістичні грамотність. Критеріями оцінювання *термінологічного словника* є правильність визначень термінів та їх знання (усне опитування є обов'язковим). Оцінювання *ІНДЗ* здійснюється за такими критеріями: правильність складання та оформлення, наявність всіх компонентів у вступі, відповідність вимогам академічного письма.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Визначення термінів (2 терміни)	3 бали за вірне визначення = 12 балів
Теоретичне питання (2 питання)	5 балів за кожне питання = 18 балів
Усього	30 балів

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА: 10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

1. Абрамов В.К. Количественный анализ в исторических исследованиях: Учебное пособие для вузов / В.К. Абрамов. – Саранск, 1996.
2. Антонович В.Б. Курс лекцій з джерелознавства. 1880-1881 рр. // Історія України в університетських лекціях / В.Б. Антонович. – К., 1995. – Вип. 1.
3. Боряк Г.В. Національна архівна спадщина України та державний реєстр «Археографічна Україніка»: Архівні документальні ресурси та науково-інформаційні системи / Г.В. Боряк. – К., 1995.
4. Войцехівська І.Н. Володимир Іконніков. Джерелознавчі студії / І.Н. Войцехівська. – К., 1999.
5. Войцехівська І.Н. Структура історичного джерелознавства: традиції та сучасні проблеми / І.Н. Войцехівська // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий збірник наукових праць. – Вип. 3. Джерелознавчі дисципліни. – К., 2001.
6. Воронов В.І. Джерелознавство історії України: Курс лекцій / В.І. Воронов. – Дніпропетровськ, 2003.
7. Галенко О.І. Документальні публікації з історії Української РСР: Теорія та джерелознавчий аналіз / О.І. Галенко. – К., 1991.
8. Голиков А.Г. Источниковедение отечественной истории: учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «История» / А.Г. Голиков, Т.А. Круглова; под общ. ред. А. Голикова. – М., 2012.
9. Гончарова Н.О. Періодичні видання як джерело з історії дворянської доброчинності в південноукраїнських губерніях Російської імперії / Н.О. Гончарова // Матеріали наукової конференції з міжнародною участю «Архівознавство та джерелознавчі галузі знань: проблеми взаємодії на сучасному етапі». – К., 2013.
10. Гончарова Н.О. Путівники як джерело з історії дворянської благодійності в Одесі наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. / Н.О. Гончарова // Збірник наукових праць. Серія «Історія та географія» / Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2013. – Вип. 47.
11. Гончарова Н.О. Студентський та учнівський рух у підросійській Україні на початку ХХ ст.: джерелознавчий огляд питання / Н.О. Гончарова // Вісник Луганського національного університету ім. Т.Г. Шевченка: Історичні науки / Гол. ред. В.С. Курило. Луганськ, 2009. – № 21 (184).
12. Гончарова Н.О. Шкільна документація як історичне джерело вивчення дворянської благодійності в Акерманському повіті / Н.О. Гончарова // Матеріали Міжнародної конференції «Мультинаукові дослідження як тренд розвитку сучасної науки». – К., 2013. – Ч. ІV.
13. Данилевский И.Н. Источниковедение: теория, история, метод, источники российской истории / И.Н. Данилевский [и др.]. – М., 2004.
14. Джерелознавство історії України: Довідник. – К., 1998.

15. Замлинский В.А. Специальные исторические дисциплины / В.А. Замлинский, М.Ф. Дмитриенко, Т.А. Балабушевич и др. – К., 1992.
16. Зашкільняк Л.О. Вступ до методології історії / Л.О. Зашкільняк. – Львів, 1996.
17. Зашкільняк Л.О. Методологія історії від давнини до сучасності / Л.О. Зашкільняк. – Львів, 1999.
18. Історична наука: термінологічний та понятійний довідник. – К., 2002.
19. Історичне джерелознавство: Підручник / Я.С. Калакура, І.Н. Войцехівська, С.Ф. Павленко та ін. – К., 2002.
20. Кабанов В.В. Источниковедение советского общества / В.В. Кабанов. – М., 1997.
21. Калакура Я. Джерелознавство в дослідницькій діяльності Українського історичного товариства / Я. Калакура // Український історик. – Нью-Йорк, Торонто, Київ, Львів, Мюнхен. – 1995. – №1-4.
22. Калакура Я.С. Класифікація та ідентифікація джерел з українознавства // Українознавство в системі освіти / Я. Калакура. – К., 1996.
23. Калакура Я.С. Особливості джерелознавчої критики архівно-слідчих документів / Я. Калакура // Архівно-слідчі справи репресованих. – К., 1998.
24. Калакура Я.С. Українське історичне джерелознавство: традиції і сучасність / Я. Калакура // Константи. – 1996. – № 2 (5).
25. Ковальський М.П. Актуальні проблеми джерелознавства історії України XVI – XVII ст. / М.П. Ковальський // Український археографічний щорічник. – Вип. I. – К., 1992.
26. Колесник І.І. Українська історіографія (XVIII – початок XX ст.): Навчальний. Посібник / І.І. Колесник. – К., 2000.
27. Лукашевич О.А. Хрестоматія з теоретичного джерелознавства: Навчальний посібник / О.А. Лукашевич, К.В. Манжула. – Кіровоград, 1998.
28. Макарчук С. Писемні джерела з історії України: Курс лекцій / С. Макарчук. – Львів, 1999.
1. Бакалець О. Барський скарб польсько-литовських монет XVII ст. / О. Бакалець // Історико-географічні дослідження в Україні: збірник наукових праць. – К., 2004. – № 7.
2. Бакалець О.А. Монетні скарби XVII – XVIII ст. Хмельниччини / О.А. Бакалець // Кам'янець-Подільський в контексті європейського простору: матеріали Подільської науково-практичної конференції. – Кам'янець-Подільський, 2006.
3. Бакалець О.А. Скарби монет як джерело вивчення грошового обігу Гетьманщини (1648-1781 рр.) / О.А. Бакалець. – К., 2012.
4. Бакалець О. Талер у грошовому обігу України кінця XVI – першої чверті XVIII ст. / О. Бакалець // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і практики: збірник наукових праць. У 2 ч. – К., 2005. – Ч. 1. – № 12.
5. Бакалець О. Фінансова політика, грошовий обіг Гетьманщини та Поділля у XVII-XVIII ст. (за письмовими і скарбовими джерелами) / О. Бакалець. – Бар, 2006.
6. Балязин В.Н. Самые знаменитые награды России / В.Н. Балязин, В.А. Дуров, А.Н. Казакевич. – М., 2000.
7. Бондаренко Г.В. Спеціальні (допоміжні) історичні дисципліни / Г.В. Бондаренко. – Луцьк, 1997.
8. Борисов А.В. Вспомогательные дисциплины исторической науки: учебное пособие / А.В. Борисов, В.И. Лавренов. – М., 1996.
9. Валенюк В.С. Червона калина. Україна. Питання української державної символіки / В.С. Валенюк. – Львів, 2003.
10. Варшавчик М.Я. Спеціальні історичні дисципліни / Джерелознавство історії України: Довідник. – К., 1998.
11. Введение в специальные исторические дисциплины. – М., 1990.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К., 2004.
13. Верменич Я.В. Історична регіоналістика в Україні / Я.В. Верменич // Український історичний журнал. – 2001. – № 6. – 2002. – № 2.

14. Верменич Я.В. Теоретико-методологічні проблеми історичної урбаністики / Я.В. Верменич // Український історичний журнал. – 2004. – № 3.
15. Вілкул Т.Л. Літопис Святослава Ольговича / Т.Л. Вілкул // До джерел: Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя. – К.; Л., 2004. – Т. 2.
16. Вилкул Т.Л. «Людие» и князь в реконструкциях летописцев XI – XIII вв. / Т.Л. Вилкул. – К., 2007.
17. Вилкул Т.Л. «Сторона» / страна»: словоупотребление и географические представления летописцев XI-XIII вв. / Т.Л. Вилкул // Древнейшие государства Восточной Европы. – М., 2010.
18. Винокур І.С. Археологія України / І.С. Винокур, Д.Я. Телегін. – Тернопіль, 2004.
19. Владимиров В.Н. Геоинформационные технологии в исторических исследованиях / В.Н. Владимиров // Новая и новейшая история. – 2006. – № 3.
20. Вовина-Лебедева В.Г. К вопросу о методах исследования нарративных текстов / В.Г. Вовина-Лебедева // Отечественная история. – 2002. – № 4.
21. Вспомогательные исторические дисциплины: историография и теория. – К., 1988.
22. Гальченко О.М. Бібліопегістика – спеціальна історична дисципліна про історію, техніку та мистецтво оздоблення оправи // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: Збірник наукових праць на пошану акад. В.А. Смолія: У 2 ч. – К., 2000. – Ч. 1.
23. Гальченко О.М. Історичні форми книги // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий збірник наукових праць / О.М. Гальченко – К., 2001. – Вип. 3.
24. Гальченко О.М. Оправи східнослов'янських рукописних книг і стародруків: спроба аналізу та опису / О.М. Гальченко // Записки НТШ. – Львів, 2000. – Т. 215.
25. Герасименко Н.О. З історії мір місткості і ваги на Волині і Наддніпрянщині в XIV – першій половині XVII ст. / Н.О. Герасименко // Записки НТШ. – Т. 240. – Л., 2000.
26. Гиппиус А.А. К проблеме редакции «Повести временных лет» / А.А. Гиппиус // Славяноведение. – 2007. – № 5. – 2008. – № 2.
27. Голиш Г.М. Становлення грошової системи незалежної України (1991-2004 рр.) / Г.М. Голиш // Вісник Черкаського університету. Серія «Історичні науки»: збірник наукових статей. – Черкаси, 2005.
28. Гречило А. Герби міст України (XIV-XX ст.) / А. Гречило, Ю. Савчук, І. Свирник та ін. – К., 2001.
29. Грушевський М.С. Твори: У 50 т. / Редкол.: П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін.; Голов. ред. П. Сохань. – Львів, 2002. – Т. 6: Серія «Історичні студії та розвідки (1895–1900)».
30. Десятніков О. Курйозні монети ХХ ст. / О. Десятніков // Нумізматика. Фалеристика. – 2012. – № 1.
31. Десятніков О. Нумізматика ізоляції: монети лепрозоріїв / О. Десятніков // Нумізматика. Фалеристика. – 2011. – № 4.
32. Десятніков О. Франк Віші проти франка вільної Франції (монети Франції періоду Другої світової війни) / О. Десятніков // Нумізматика. Фалеристика. – 2013. – № 1.
33. Дмитрієнко М.Ф. Геортологія в системі спеціальних історичних дисциплін: теорія, джерела та методи досліджень / М.Ф. Дмитрієнко, Я.А. Солонська // Український історичний журнал. – 2002. – № 3.
34. Дубровіна Л.А., Гнатенко Л.А. Археографічний та кодикологічний опис Пересопницького Євангелія / Пересопницьке Євангеліє 1556-1561 рр. Дослідження. Транслітерований текст. Словопоказчик / Видання підготувала І.П. Чепіга за участю Л.А. Гнатенко. – К., 2001.
35. Дубровіна Л.А. Кодикологія та кодикографія як спеціальні дисципліни в дослідженнях з історії української рукописної книги: автореф. дис. ... д-ра істор. наук // Л.А. Дубровіна. – К., 1993.
36. Дубровіна Л.А. Кодикологія як спеціальна історична дисципліна, об'єкт, предмет,

- методи і перспективи досліджень в Україні / Л.А. Дубровіна // Історіографічні дослідження в Україні: Збірник наукових праць на пошану акад. В.А. Смолія: У 2 ч. – К., 2000. – Ч. 1: Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни.
37. Дубровіна Л.А. Рукописная книга – библиографический источник / Л.А. Дубровіна // Библиотеки национальных Академий наук: проблемы функционирования и тенденции развития – К., 2000. – Вып. 1.
 38. Енциклопедія історії України. – Т. 1. – К., 2003.
 39. Енциклопедія українознавства: В 3-х т. – Т.1 – К., 1994. – Т. 2-3 – К., 1995.
 40. Загреба М. Монети СРСР 1921-1991: каталог / М. Загреба. – К., 2009.
 41. Загреба М. Монети України 1992-2008: каталог / М. Загреба. – К., 2009.
 42. Заяць А.Є. Археографія. Навчальний посібник / А.Є. Заяць. – Львів, 2010.
 43. Зверевич В.В. Библиотечное пространство для электронных ресурсов: от идеи виртуальности к практике организации / В.В. Зверевич // Корпоративные библиотечные системы: технологии и инновации: Труды VIII научно-практической конференции, 14-20 июня 2010 г., Санкт-Петербург – Выборг – Лаппеенранта – Миккели – Куопио – Санкт-Петербург. – СПб., 2010.
 44. Зверевич В.В. Пространство современной библиотеки: «реальное» и «виртуальное» / В.В. Зверевич // Научные и технические библиотеки. – 2012. – № 11.
 45. Іваннікова М.К. Основні напрями вивчення української рукописної книги XVII ст. в Україні у другій половині XIX–XX ст. / М.К. Іваннікова // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 2002. – Т. 8.
 46. Іваннікова М.К. Рукописна кирилична книга XVI – XVII ст.: основні принципи атрибуції / М.К. Іваннікова, О.А. Іванова // Архіви України. – 2002. – № 4/6.
 47. Іваннікова М.К. Рукописні книги XVII ст. та рукописно-книжні зібрання Інституту рукопису НБУВ / М.К. Іваннікова // Библиотечное дело и краеведение: Сборник научных трудов. – Киев-Симферополь, 2002. – Вып. 4.
 48. Іваннікова М.К. Філігранознавчий аналіз у кодикології рукописних книг XVII ст. (на прикладі Руського Хронографа редакції 1620 р.) / М.К. Іваннікова // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2002. – Вип. 7.
 49. Іванова О.А. До питання датування рукописних книг (за матеріалами фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) / О.А. Іванова // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2002. – Вип. 7.
 50. Іванова О.А. Особенности использования украшений в рукописных книгах XVI в. (На материале фондов Института рукописи НБУВ им. В.И. Вернадского) / О.А. Іванова // Библиотечное дело и краеведение. – Киев-Симферополь, 2002. – Вып. 4.
 51. Ілюстрована енциклопедія історії України: В 3-х т. – Т. 1. – К., 2004.
 52. Іщенко Я.О. Сучасний стан муніципальної геральдики в Україні: перші здобутки та невирішені проблеми / Я.О.Іщенко // Український історичний журнал. – 2006. – № 3.
 53. Калакура Я. Структура спеціальних історичних дисциплін як підсистеми історичної науки / Я. Калакура // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірник наукових праць. – Ч. 11: у 2 ч. – Ч. 1. – К., 2004.
 54. Калечиц И.Л. Вспомогательные исторические дисциплины: учебно-методическое пособие / И.Л. Калечиц. – Минск, 2008.
 55. Климишин І.А. Календар і хронологія / І.А. Климишин. – Івано-Франківськ, 2002.
 56. Коваль А.П. Знайомі незнайомці. Походження назв поселень України / А.П. Коваль. – К., 2001.
 57. Козубовський Г.А. Проблема карбування українських монет під час гетьманування Івана Виговського: міф чи реальність? / Г.А. Козубовський // Українська нумізматика і боністика. – 2000. – № 2.
 58. Коляда Ю. Українська зброя XVI – XVII ст. – пам'ятка історії та мистецтва / Ю. Коляда // Історія України. – 2003. – № 41.
 59. Комаровский Е. Геральдическая мозаика. Как все начиналось / Е. Комаровский // Зеркало недели. – 2005. – №19/25 марта.

60. Котляр М.Ф. Засади і методика створення коментованого видання Галицько-Волинського літопису: історіографія та джерелознавство / М.Ф. Котляр // Український історичний журнал. – 2004. – № 2.
61. Котляр М.Ф. Імовірна спадковість структури і форми Галицько-Волинського літопису (спостереження історика) / М.Ф. Котляр // Український історичний журнал. – 2007. – № 3.
62. Котляр М.Ф. Київський літопис XII ст. Історичне дослідження / М.Ф. Котляр. – К., 2009.
63. Котляр М.Ф. Структура і джерела Київського літопису XII ст. / М.Ф. Котляр // Український історичний журнал. – 2007. – № 5.
64. Котляр М. Чи карбував Б. Хмельницький власну монету? / М. Котляр // Українська нумізматика і боністика. – 2000. – № 1.
65. Краузе С.В. Монети та грошовий обіг Галичини / С.В. Краузе. – Коломия, 2000.
66. Кулешов С. Новий погляд на структуру документознавства / С. Кулешов // Вісник книжкової палати. – 2003. – № 10.
67. Кулешов В. О судьбе и составе Киевского монетного клада 1706 г. / В. Кулешов // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і практики: збірник наукових праць «Актуальні питання нумізматики у системі СІД»: матеріали науково-практичної конференції: Перші (міжнародні) Ястребовські читання 20-22 жовтня 2011 р. – № 18.
68. Лаврова К.Б. И храм, и мастерская. Библиотека как «третье здание» / К.Б. Лаврова // Библиотечное дело. – 2009. – № 4 (94).
69. Леонтьева Г.А. Ключи к тайнам Клио / Г.А. Леонтьева, В.Б. Кобрин, П.А.Шорин. – М., 2004.
70. Лобко Н.В. Внесок В.Л. Модзалевського в розвиток української генеалогії: методика складання родоводів українського дворянства / Н.В. Лобко // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства. – Львів, 2006. – Вип. V.
71. Лобко Н.В. До питання про зв'язок генеалогії та біографістики / Н.В. Лобко // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Українознавство. – 2006. – Вип. 10.
72. Лобко Н.В. З історії переписів на території України / Н.В. Лобко // Матеріали четвертої Сумської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції. – Суми, 2001.
73. Лобко Н.В. Матеріали Генерального опису Лівобережної України (1765-1769 рр.) як генеалогічне джерело / Н.В. Лобко // Історичний журнал. – 2007. – № 4.
74. Лобко Н.В. Особливості складання родоводу за допомогою метричних книг (методика дослідження) / Н.В. Лобко // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Українознавство. – К., 2003. – Вип. 7.
75. Лобко Н.В. Робоча інструкція по виконанню запитів генеалогічного характеру / Н.В. Лобко. – Суми, 2001.
76. Луців А. Державний герб України. Домисли і дійсність / А. Луців. – Тернопіль, 2003.
77. Макарчук С. Писемні джерела з історії України: Курс лекцій. – Львів, 1999.
78. Мамонов Г. Боністика на уроках історії / Г. Мамонов // Історія в школі. – 2000. – № 3.
79. Маркітан Л.П. Гетьман Української держави і його оточення у кінофотодокументах / Л.П. Маркітан // Український історичний журнал. – 2003. – № 4.
80. Маркітан Л.П. Інформаційний потенціал кінофотодокументів як історичного джерела / Л.П. Маркітан // Український історичний журнал. – 2002. – № 5.
81. Матлина С.Г. Библиотечное пространство: в поисках определения. (Социокультурные аспекты) / С.Г. Матлина // Научные и технические библиотеки. – 2013. – № 7.
82. Матлина С.Г. Завоевывать и преодолевать или обживать и осваивать? Социально-культурные аспекты формирования библиотечного пространства / С.Г. Матлина // Библиотечное дело. – 2009. – № 4 (94).
83. Міщук С.М. Рукописні конфесійні пам'ятки XVII–XVIII ст. Волинського державного музею у Житомирі / С.М. Міщук // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 2002. – Т. 8.

84. Мобильные библиотеки. Мобильные библиотечные онлайн-услуги: сборник публикаций / Под ред. Дж. Нидхем, М. Элли; науч. ред. проф. Я.Л. Шрайберг. – СПб., 2012.
85. Огуй О. Монетні прикраси з Північної Буковини (орналогічне дослідження в філологічному та нумізматику-економічному аспектах) / О. Огуй // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і практики: збірник наукових статей. – К., 2007. – № 14.
86. Огуй О. Розвиток монетно-лічильної системи в Молдові та Буковині у XIV-XIX століттях: поліномінації в адаптивних терміносистемах / О. Огуй // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – Львів, 2000. – Т. ССXL.
87. Однороженко О.А. Герб князів Острозьких / О.А. Однороженко // Наукові записки. Серія «Історичні науки». – Острог, 2008. – Вип. XIII.
88. Однороженко О.А. Державні печатки Війська Запорізького другої половини XVII – XVIII ст. / О.А. Однороженко // Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики. Збірка наукових праць. – К., 2003. – Ч. 1.
89. Однороженко О.А. До історії української генеалогії та геральдики: Княжі роди XIV-XVII ст. / О.А. Однороженко // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства. – Львів, 2007. – Вип. VI.
90. Однороженко О.А. До питання про українські назви родових гербів Корони Польської / О.А. Однороженко // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірка наукових праць. – К., 2007. – № 14.
91. Однороженко О.А. Земельна та міська геральдика Речі Посполитої в рукописному гербовнику другої чверті XVII ст. / О.А. Однороженко // Схід – Захід: Історико-культурологічний збірник. – Харків, 2004. – Вип. VI.
92. Однороженко О.А. Князівська геральдика Волині середини XIV – XVIII ст. / О.А. Однороженко. – Харків, 2008.
93. Однороженко О.А. Князівські печатки Волині XV-XVII століть / О.А. Однороженко // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. – Нова серія. – Т. 10. – Харків, 2004.
94. Однороженко О.А. Козацька територіальна геральдика кінця XVI – XVIII ст. / О.А. Однороженко. – Харків, 2009.
95. Однороженко О.А. Родова геральдика Волинської землі в другій половині XIV – першій половині XV ст. / О.А. Однороженко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2008. – Вип. 822.
96. Однороженко О.А. Родова геральдика Русо-Влахії (Молдавського господарства) кінця XIV – XVI ст. / О.А. Однороженко. – Харків, 2008.
97. Однороженко О.А. Руські королівські, господарські та князівські печатки XIII-XVI ст. / О.А. Однороженко. – Харків, 2009.
98. Однороженко О.А. Українська земельна геральдика XVI – XVIII ст. за сфрагістичними джерелами / О.А. Однороженко // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірка наукових праць. – К., 2004. – № 11. – Ч. 1.
99. Однороженко О.А. Українська міська сфрагістика XVI-XVIII ст. / О.А. Однороженко // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. – Нова серія. – Т. 12. – Харків, 2006.
100. Однороженко О.А. Українські державні, земельні та міські печатки козацької доби (кінець XVI – XVIII ст.) / О.А. Однороженко. – Харків, 2003.
101. Орлик В. До питання започаткування монетного карбування в державах хрестоносців / В. Орлик // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і практики: збірник наукових праць «Актуальні проблеми нумізматики у системі СІД»: матеріали науково-практичної конференції: Перші (міжнародні) Ястребовські читання 20-22 жовтня 2011 р. – № 18.
102. Охредько О. Історія та комп'ютер / О. Охредько // Історія в школі. – 2001. – № 5.

103. Панченко П. Концептуально-соціальна фабула меморіальних видань в українській історіографії кінця ХХ ст. / П. Панченко // Історія в школі. – 2000. – № 5-6.
104. Панченко В. Міська геральдика Бойківщини / В. Панченко // Науковий світ. – 2005. – № 1.
105. Поспелов Е.М. Топонимический словарь / Е.М. Поспелов. – М., 2001.
106. Сапожников І.В. Картографія та її методи в археології / І.В. Сапожников // Національне картографування: стан, проблеми та перспективи розвитку. – К., 2003.
107. Сапожников І.В. Картографування пам'яток палеоліту і мезоліту в степах Нижнього Подністров'я / І.В. Сапожников, Г.В. Сапожникова // Археологія південного заходу України. – К., 1992.
108. Сапожников І.В. Хронология и периодизация позднего палеолита Степной Украины / И.В. Сапожников // Археологический альманах. – 2004. – Вып. 16.
109. Сапожников І.В. Хронологія і періодизація пізнього палеоліту півдня Східної Європи / І.В. Сапожников // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – 2005. – Вип. 9.
110. Сапожников І.В. Хроностратиграфическое обоснование для общей и региональных периодизаций позднего палеолита Евразии / И.В. Сапожников // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2004. – № 3.
111. Ситникова В. Маргиналии в библиотечной книге – попытка составить обобщённый портрет читателя-старшеклассника / В. Ситникова / Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://lib.1september.ru>.
112. Слободяник М. Структура сучасного документознавства / М. Слободяник // Вісник Книжкової палати. – 2003. – № 4.
113. Специальные исторические дисциплины / Под ред. В. Замлинского. – К., 1992.
114. Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – К., 1999.
115. Сто великих наград / Авт.-сост. Н. А. Ионина. – М., 2002.
116. Туровський Є. Скарби херсонеських монет IV-II ст. до н.е. / Є. Туровський // Українська нумізматики і боністика. – 2000. – № 2.
117. Українська фалеристика: З історії нагородної спадщини: У 2-х кн. – Кн. 1 / Д. Табачник, В. Бузало, В. Воронін та ін. – К., 2004.
118. Уривалкін О.М. Історичне краєзнавство: Навчальний посібник / О.М. Уривалкін. – К., 2006 (Архіви в історичному краєзнавстві; Музеї в історичному краєзнавстві; Ономастика в історичному краєзнавстві).
119. Хамрай О.О. Практика графічного аналізу почерку в кодикологічному описі рукописів / О.О. Хамрай // Сходознавство. – 2000. – № 9-10.
120. Храмова-Баранова О.Л. Історичний розвиток законодавчої бази незалежної України з питань метрології / О.Л. Храмова-Баранова // Історичні і політологічні дослідження: Науковий журнал. – Донецьк, 2002. – № 1 (9).
121. Храмова-Баранова О.Л. Метрологія в історичному вимірі / О.Л. Храмова-Баранова // Історія української науки на межі тисячоліть: Збірник наукових праць. – К., 2001. – Вип. 5.
122. Храмова-Баранова О.Л. Становлення метрологічних уявлень в Київській Русі / О.Л. Храмова-Баранова // Історія української науки на межі тисячоліть: Збірник наукових праць. – 2001. – Вип. 6.
123. Храмова І. Атрибуція монет Чернігово-Сіверського князівства: проблеми та здобутки / І. Храмова // Сіверянський літопис. – Чернігів, 2008. – № 3.
124. Храмова І.К. Монетна справа на території Середнього й Нижнього Подніпров'я та Південного Побужжя (друга половина XIV – перша чверть XV ст.): автореф. дис. ... канд. істор. наук: 07.00.06 / І.К. Храмова. – К., 2011.
125. Храмова І.К. Наслідування монет Червоної Русі з Середнього Подніпров'я / І.К. Храмова // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і практики: збірник наукових праць: «Актуальні проблеми нумізматики у системі спеціальних галузей історичної науки»: матеріали науково-практичної конференції: Перші (міжнародні) Ястребовські читання 20-22 жовтня 2011 р. – № 18.

126. Чернухін Є.К. Грецька рукописна спадщина в Києві: Історіографія та огляд матеріалів IV-XX ст. / Є.К. Чернухін. – К., 2002.
127. Шепелев Л.Е. Титулы, мундиры, ордена / Л.Е. Шепелев. – М., 2004.
128. Шустова Ю.Э. Вспомогательные исторические дисциплины в современном гуманитарном знании и образовательной модели / Ю.Э. Шустова // Вспомогательные исторические дисциплины. Классическое наследие и новое направления. – М., 2006.
129. Ющенко В. Історія української гривні / В. Ющенко, В. Панченко. – К, 1999.
130. Янко М.П. Топонімічний словник України. Словник довідник / М.П. Янко. – К., 1998.

Internet-ресурси

131. <http://hbar.phys.msu.ru> - історична хронологія
132. <http://www.numizmatik.ru> - нумізмати́ка
133. <http://uht.org.ua> – сайт Українського геральдичного товариства
134. <http://coins.msk.ru> – антична нумізмати́ка
135. <http://collection.net.ua> – боністика, фалеристика, сфрагістика
136. <http://text.uuu.ru> – фалеристика, нумізмати́ка
137. <http://www.fordham.edu> – середньовічна картографія